

Over huwelijkstrouw en scheiding bij Canadese Ganzen: het zijn net mensen

Jan B. Hulscher en Jeroen Nienhuis

De paarband bij ganzen is heel sterk, maar soms raken paren uit elkaar. Omdat de in Haren broedende Canadese Ganzen bijna allemaal geringd zijn, geeft dit de kans om bij scheidingen in detail te zien hoe de betrokken partners zich gedragen. Er kan zelfs gespeculeerd worden over de motieven om een paarband te verbreken en een nieuwe aan te gaan.

Inleiding

Als bij ganzen de paarband eenmaal is gevormd blijven de partners elkaar meestal levenslang trouw (Ogilvie 1978; Black *et al.* 2007), maar niet altijd. Bij een klein aantal paren komt het wel tot een scheiding (Conover & Dinkins 2018). Over de motieven van de gegadigden die bij scheidingen betrokken zijn en vooral over waarnemingen hoe scheidingen verlopen is heel weinig bekend. Bij ons onderzoek aan geringde Canadese Ganzen in Haren hebben we al eens vermeld van een tijdelijk verbroken paarband en de daarmee verbonden stress, vooral voor de vrouw van het betreffende paar

(Hulscher *et al.* 2018). In de voorjaren van 2021 en 2023 deden zich weer twee scheidingen voor waarbij in beide gevallen dezelfde gent betrokken was. Het ging er niet zachtzinnig aan toe.

Ganzenpaartjes

Do5/EXZ

Het eerste paar dat gescheiden raakte betreft de vrouw Do5 en de man EXZ, aangegeven als Do5/EXZ. Do5 is geboren in 2015 aan de Ereprijsweg in Haren. Ze krijgt in maart 2016 haar eerste relatie met een ongeringde

CEU en Do5 op 13 mei 2021 samen aan de Ereprijsweg, Haren.

foto: Jeroen Nienhuis

BSC, JYU en hun vier kinderen in het Boeremapark op 15 juli 2023, ongeveer zes weken voor het begin van hun scheiding.

foto: Jeroen Nienhuis

man. We weten niet hoe oud hij is, maar waarschijnlijk niet veel ouder dan zij zelf. In het voorjaar van 2018 wordt het paar territoriaal in de Wolddeelen. Dit herhaalt zich in het voorjaar van 2019. In beide jaren wordt niet genesteld. Elk jaar na het broedseizoen brengt het paar de vleugelrui door in het Boeremapark en op 9 juli 2019 worden Do5 en haar ongeringde partner daar door ons gevangen en krijgt hij de code EXZ. In 2020 verschijnen Do5 en EXZ opnieuw in de Wolddeelen en weer wordt er niet gebreed.

Dan wordt het voorjaar 2021. Het hele voorjaar verblijven Do5 en EXZ weer in de Wolddeelen en lijkt er nog niets aan de hand. Maar elders in Haren gebeurt er iets treurigs en wel aan de twee kilometer verderop gelegen Ereprijsweg, de geboorteplek van Do5. Daar broedt het paar GAL/CEU vanaf 2014 jaarlijks op een eilandje in de vijver. GAL is een 3 jaar oudere zus van Do5. Op 1 mei wordt GAL dood in de vijver aangetroffen. Er liggen 5 eieren in het nest. Op deze datum verblijven Do5 en EXZ nog gewoon in de Wolddeelen. Op 2 en 3 mei hebben we geen waarnemingen gedaan, maar op 4 en 5 mei zijn zij niet meer in de Wolddeelen, maar in het Boeremapark. CEU zwemt op 6 en 8 mei nog steeds in zijn eentje in de buurt van het nest aan de Ereprijsweg en Do5 en EXZ zijn 10 mei nog in het Boeremapark. Dan, op 13 mei, lopen alle 3 vogels bij de vijver aan de Ereprijsweg. Weduwnaar CEU vlak bij Do5 en haar part-

ner EXZ op enige afstand. We zien geen openlijke agressie van CEU in de richting van EXZ. Op 15 mei 's middags is Do5 nog steeds samen met CEU aan de Ereprijsweg, maar nu zonder EXZ. Deze is in zijn eentje terug in de Wolddeelen. De scheiding van Do5 en EXZ lijkt definitief. Op 16,17 en 22 mei zijn Do5 en CEU nog samen aan de Ereprijsweg, maar verhuizen daarna naar het Boeremapark om te ruïen. EXZ blijft niet lang alleen. Al op 19 mei wordt hij gezien met een nieuwe scharrel, namelijk ESL, een 3 jaar oude vrouw.

BSC/JYU

We vervolgen ons verhaal van Do5 met CEU een jaar later. In 2022 broeden Do5 en CEU met succes aan de Ereprijsweg en brengen zij op 22 mei samen vijf jongen, 26 dagen oud, lopend naar het Boeremapark, waar ze 25 juli uitvliegen. In 2023 gebeurt ongeveer hetzelfde. Een eerste legsel van minstens vier eieren gaat verloren omdat het eiland onder water komt te staan. Van een vervolglegsel op de wegberm komen vier van de acht eieren uit. Op 9 juni zijn Do5 en CEU om 10.45 uur nog aan de Ereprijsweg aanwezig, maar 's avonds om 20.00 uur worden CEU en zijn vier kinderen in het Boeremapark aangetroffen, maar zonder Do5. Een intensieve zoektocht in de buurt naar een eventuele gewonde gans levert niets op. Ook de dierenambulance heeft geen melding ontvangen. Wij vermoeden dat Do5

tijdens de uittocht door een menselijke oorzaak (auto, loslopende hond, ...) is verongelukt, zonder dat hiervan melding is gemaakt.

De familie van CEU sluit zich bij twee andere families aan die al in het park aanwezig zijn. De eerste familie bestaat uit het paar BSC/JYU met vier kinderen (familie BSC). Dit paar heeft in 2023 op het eiland in het Boeremapark gebroed. Het tweede paar EZH/JYZ (familie EZH), ook met vier kinderen, heeft aan de Ruigelaan gebroed en is op 22 mei in het park aangekomen. De drie families vormen samen een gemengde, maar losse groep, waarbinnen de afzonderlijke families wel herkenbaar blijven. Bij gevaar bijvoorbeeld, zoals een loslopende hond, rennen de kinderen direct naar hun eigen ouders. Tussen de families zijn soms wel kleine schermutselingen, maar er is onderling geen opvallende agressie. Op 8 juli worden alle jongen gevangen en van een halsband voorzien. Op 5 augustus vliegt de familie BSC uit. Twee dagen later, op 7 augustus, volgt CEU met zijn vier kinderen. Op dezelfde dag nog ziet JN 's avonds om 20.00 uur de families van CEU en BSC gezamenlijk naar het park terugkeren en op de vijver neerstrijken en op 9 augustus, reeds om 6 uur 's ochtends in het park gezamenlijk voedsel zoeken. Blijkbaar brengen de twee families de dagen gezamenlijk door. Op 12 augustus vliegt ook de familie EZH met hun vier kinderen uit.

Op 22 en 23 augustus zijn de families van BSC en CEU vroeg in de ochtend terug in het Boeremapark, waar ze gezamenlijk foerageren en rond 10.00 uur het park weer verlaten. Hetzelfde gebeurt de volgende dag. Tot zover is er niets aan de hand. Maar dan wordt het 28 augustus. Bij aankomst in het park om 9.30 uur zwemmen de families van BSC en CEU door elkaar bij het eiland. Op een gegeven moment vliegt CEU op en ploft achter JYU neer die opvliegt en een eind verder weer invalt. Dit herhaalt zich nog een keer. Bij de derde keer vlucht JYU naar het gazon, waar hij luid roepend blijft rondlopen. Daarop sluit CEU zich bij BSC aan en beiden blijven dicht bij elkaar. Op 29 augustus zwemmen de families van BSC en CEU weer samen rond het eiland, maar JYU staat alleen op het gazon. Als beide families wegzwemmen en hij op enige afstand zwemmend volgt, wordt hij tweemaal door CEU opgejaagd, waarop JYU zich weer op het gazon terugtrekt. De vier eigen kinderen van JYU draaien zich ook om en zwemmen naar hun vader terug, waar ze bij de oever blijven hangen. Op 1 september zijn alle drie families aanwezig en zwemmen gezamenlijk bij het eiland, maar JYU staat alleen op het gazon. De volgende dag zijn alleen families BSC en CEU aanwezig, JYU zwemt iets apart van de groep, maar wordt niet verjaagd. Dan gebeurt er iets

opmerkelijks. Om 11 uur klimmen BSC en CEU met de vier eigen kinderen van CEU op het eiland en gaan bij de nestlocatie van BSC in voorgaande jaren staan, de eigen kinderen van BSC blijven bij hun vader, JYU, zwemmen.

Op 4 september zijn beide families de hele dag in het park. 's Morgens foerageert de groep bij elkaar, inclusief JYU, die met rust gelaten wordt. 's Avonds doet JN een testje. De beide families foerageren ook nu bij elkaar. BSC loopt steeds bij CEU en zijn duidelijk gepaard. Als JN JYU met brokjes brood begint te voeren komt CEU aangesneld en jaagt hem weg. Als daarop de beide families verder uit elkaar gaan staan neemt BSC een tussenpositie in tussen CEU en JYU (foto).

Op 5, 8, 9 en 11 september zijn alle drie families bij elkaar, maar die van EZH houdt zich apart van de andere. Alle vier dagen wordt JYU weer fel verjaagd als hij probeert dicht bij zijn eigen familie te komen. Eenmaal moest hij zo onverwacht opvliegen dat hij bijna met zijn vleugel het gezicht van de waarnemer (JH) raakte.

Ruim een maand lang zien we de drie families niet terug in het Boeremapark. Daarna, op 14 oktober, is alleen JYU aanwezig met slechts 1 eigen kind en 18 oktober, als alle drie families bij elkaar zijn, wordt JYU met rust gelaten, maar loopt BSC wel duidelijk bij CEU. Het lijkt er op dat de band van JYU met BSC ergens tussen 11 september en 14 oktober definitief zal zijn verbroken. Vanaf 20 oktober tot 9 december zijn de drie families als het donker begint te worden dagelijks in het Boeremapark aanwezig. JYU is wel steeds bij de groep van BSC/CEU aanwezig, maar aan de rand. Als hij te duidelijk de nabijheid van BSC zoekt, wat hij soms doet, wordt hij door CEU zwak verjaagd.

Dan, op 10 december is er een verrassing. Als 's middags de drie families weer present zijn ontbreekt JYU in de groep. Hij houdt zich op met de gans EXL ver verwijderd van alle andere ganzen bij het zuid-gazon. EXL is op 9 juli 2019 als volwassen vrouw geringd, maar is waarschijnlijk rond eind april 2023 weduwe geworden. Ze heeft dus wel belang bij een nieuwe echtgenoot. JYU en EXL zwemmen voortdurend om elkaar heen, terwijl beide met gebogen hals en horizontaal gehouden kop en snavel steeds even het wateroppervlak aanraken. Dit duurt een half uur. Dan zwemt EXL weg richting grote groep ganzen die elders gevoerd worden. JYU blijft achter en vertoont daarop het gedrag "head tossing", een teken dat hij wel interesse in EXL heeft. De volgende dag is EXL afwezig en JYU weer gewoon aan de rand van de gemengde familiegroep. Maar er is wel een opvallende toename van agressie van CEU naar JYU. Tijdens beide bezoeken op deze dag wordt hij fel bij de groep verjaagd tot in de vijver. Ook het gedrag van BSC is veranderd. Ze blijft opvallend dicht in de

BSC en de twee mannen in haar leven op 7 september 2023 in het Boeremapark, Haren. Zelf staat ze alert op het asfalt. Op de voorgrond staat JYU, haar partner in het voorbije broedseizoen, omringd door hun vier kinderen. Direct achter het asfalt naast de boom staat haar nieuwe partner CEU (eveneens alert) en zijn vier kinderen.

foto: Jeroen Nienhuis

buurt van CEU en tweemaal na een uithaal van CEU naar JYU zwommen beide naar elkaar toe en voerden beide de begroetingsceremonie op.

In de periode daarna tot 19 januari, wanneer we het manuscript moeten afsluiten, bezoeken de drie families nog negen maal het Boeremapark. JYU is er nog steeds bij, maar altijd aan de rand van de groep. Er is geen agressie tegen hem. Tweemaal, op 20 december en 13 januari, is ook EXL aanwezig. Ze zwemmen wel in elkaars nabijheid, maar er is geen duidelijk paarvormingsgedrag.

Discussie

Bij mensen is het aangaan en onderhouden van relaties een gecompliceerde aangelegenheid. Bij dieren wordt er vaak vanuit gegaan dat het allemaal vanzelfsprekend is. Onze studie aan Canadese Ganzen waarbij alle betrokken individuen herkenbaar zijn en waarbij we zeer frequent naar het gedrag van de ganzen heb-

ben gekeken laat zien dat het ook bij ganzen gecompliceerd is. Zie ook Voslamber (2023). Een recensie van dit nieuwe boek staat elders in deze *Grauwe Gors*.

Bij mensen die scheiden wordt wel gesproken van initiatiefnemers en slachtoffers en welke rol ze daarbij hebben gespeeld. Maar bij veel scheidingen is dat onderscheid niet te maken. Dat geldt ook voor onze twee gescheiden ganzenparen. Wat waren de overwegingen van de vijf betrokkenen? We ontkomen er niet aan hierover in menselijke termen te denken.

We beginnen met het eerste paar Do5/EXZ. Een punt waarover wij ons verbazen is dat de vrouw Do5 blijkbaar al kort na 1 mei heeft geweten dat haar oudere zus GAL aan de Ereprijsweg is overleden. Immers op 4 mei bezoekt zij voor het laatst met haar man haar eigen territorium in de Wolddeelen. Ook dit jaar is het weer niet tot broeden gekomen. Zou ze geweten hebben dat er aan de Ereprijsweg een vrij territorium met een ervaren man beschikbaar was gekomen, bijvoorbeeld op gemeenschappelijke slaappleatsen? Dit is best mogelijk. Slaappleatsstellingen in het Boeremapark in mei en juni

2022 laten zien dat een deel van de ganzen uit de omgeving die in het park ruien 's avonds hierheen vliegen (Nienhuis & Hulscher 2024). Niet alle ganzen komen al in mei in het park. Vermoedelijk hebben zowel Do5/EXZ als CEU dit wel gedaan.

Als het vinden van een nieuwe echtgenoot de motivatie van Do5 is geweest zal zij het geweest zijn die op 13 mei het initiatief heeft genomen om naar de Ereprijsweg te gaan en dat haar man EXZ haar daarbij lijdzaam heeft vergezeld. Als hij ziet dat zijn vrouw de nabijheid van CEU zoekt, zal hij snel begrepen hebben, dat dit voor hem een verloren zaak is, ook wetende dat hij in een gevecht met CEU geen enkele kans heeft. EXZ is wel het slachtoffer bij deze scheiding, maar zoals we gezien hebben, vindt hij twee weken later al een nieuwe vrouw.

De motivatie van CEU, de derde persoon die bij deze scheiding betrokken is en met Do5 aanpapt, is duidelijk. Als weduwnaar wil hij zo snel mogelijk een nieuwe vrouw. Bovendien, Do5 komt uit het zelfde nest als zijn overleden vrouw die hem al 23 nakomelingen heeft geschonken. Met de jongere zus zal dat ook wel goed komen.

Ook bij de scheiding van het tweede paar BSC/JYU, waarbij opnieuw CEU een belangrijke rol speelt, blijven vragen onbeantwoord. Waarom worden de eerste symptomen van agressie van CEU naar JYU pas duidelijk op 28 augustus en heeft deze tot minstens half september voortgeduurd, terwijl hij al op 9 juni opnieuw weduwnaar is geworden? Waarschijnlijk lagen zijn belangen toen anders. Tot aan het uitvliegen op 7 augustus vormt de familie van CEU met de families van EZH en BSC één vreedzame groep. Voor alle kinderen in de groep is dit een belangrijke tijd om te leren, niet alleen om elkaar te leren kennen, maar ook hoe onder normale omstandigheden vader- en moederganzen zich gedragen. Ruziënde ouders kun je daarbij niet gebruiken. Drie weken later als de families van CEU en BSC op 22, 23 en 24 augustus voor een kort bezoek in het Boeremapark terugkeren zien we nog steeds geen agressie. Waar ze geweest zijn weten we niet, maar vrijwel zeker was dat met andere ganzen in gemeenschappelijke voedselgebieden. Daar is de bescherming van vrouw en kinderen een belangrijke en drukke taak voor de man. CEU zal daaraan zijn handen vol hebben gehad en minder tijd om JYU buiten de deur te houden. De motiveringen van BSC om toch voor CEU te kiezen en JYU af te wijzen zijn minder goed te begrijpen. Het paar is al 10 jaar bij elkaar en heeft acht jaar op het eiland in het Boeremapark gebroed. Er waren wel problemen. In 2017, toen het paar voor het eerst broedde, werden hun twee kleine jongen geannexeerd door

een buurpaar, en in 2019 gebeurde dit nog een keer, toen alle acht kleine jongen van BSC werden geadopteerd en groot gebracht door haar zus BSB, samen met diens drie eigen jongen (Hulscher *et al.* 2020). In 2020 zijn BSC/JYU wel territoriaal op het eiland, maar het lukt niet tot broeden te komen. Het volgende jaar 2021 is het paar wel succesvol en krijgt vier jongen, maar BSC begint pas te nestelen als zus BSB het broeden heeft gestaakt. In 2022 kiest BSC voor een andere broedplek, namelijk in de openstaande deur van de schuur op het Hertenkamp. Is ze bang voor zus BSB, of gunt diens partner YCP het paar geen plek op het eiland zolang hij er zit? Het broeden gaat natuurlijk mis door te veel storing. Het laatste jaar 2023, als zus BSB op 12 maart dood wordt gevonden, begint BSC op 4 april te nestelen, nu wel op het eiland en brengt het paar vier jongen groot. Waarom ging het vaak mis? Misschien lag het aan de kwaliteit van haar man. In confrontaties van JYU met YCP, zijn zwager en echtgenoot van zus BSB, delfde hij altijd het onderspit (Hulscher & Nienhuis 2022). YCP was duidelijk een betere vechter. Ganzen die jarenlang met elkaar optrekken, zoals op gemeenschappelijke voedselgebieden, kennen elkaar goed. BSC zal ongetwijfeld geweten hebben dat CEU zijn mannetje ook weet te staan. In haar nieuwe situatie waarin de families van BSC en CEU als één groep met elkaar optrokken zal zij gezien hebben dat CEU voor haar en alle kinderen een goede beschermer was. En als CEU duidelijk laat merken voor haar te willen kiezen zal ze gedacht hebben "vooruit, laat ik JYU inruilen voor CEU, ik kan er alleen maar bij winnen". Of is CEU in ganzenogen op nog een heel andere manier erg aantrekkelijk, dat tot tweemaal toe een vrouw van haar partner scheidt om naar hem over te stappen. Of is dit alles te menselijk geredeneerd?

JYU is duidelijk het slachtoffer in deze scheiding. Hij vecht lang door om zijn bezit te behouden. Het is ook wat om na tien jaar huwelijk van je vrouw beroofd te worden. Want zo zal hij het zien.

Het wachten is nu op het komende voorjaar. Neemt BSC haar nieuwe partner CEU mee naar haar oude broedplek op het eiland in het Boeremapark en geeft CEU zijn territorium aan de Ereprijsweg op? De vrouw bepaalt immers waar gebroed wordt. Is het de band met zijn vier kinderen die JYU nog steeds bij de groep houdt zoals de gewoonte is bij ganzenfamilies in het eerste jaar en is de liefde voor BSC al uitgeblust, of zal JYU, als de hormonen in het naderende voorjaar hoog gaan opspelen, nog een laatste poging wagen om zijn oude liefde BSC terug te winnen? Wordt het toch EXL als tweede keus, dan zal JYU haar moeten volgen naar haar territorium waar dit ook is.

Dankwoord

Met dank aan Berend Voslamber die de ringcampagne in het Boeremapark heeft opgezet en vele jaren verzorgd. Erik Buwenga (gemeente Groningen) verzorgde de nestcontroles op het eiland. Sjitske Bennikst, Jacob Kajuitier en Trieneke Kloppenburg gaven meldingen van geringde ganzen door.

Literatuur

- Black, J.M., J. Prop & K. Larson 2007. Wild Goose dilemmas. Van Denderen BV, Groningen.
- Conover, M.R. & J.B. Dinkins 2018. Divorce in Canada Geese (*Branta canadensis*): frequency, causes, and consequences. *The Canadian Field-Naturalist* 32 (3): 211-218.
- Hulscher, J.B., G. Meeuwissen & E. Ebenau 2012. Gevaarvolle tocht van een gezin Grote Canadese Ganzen door de bebouwde kom van Haren. *Limosa* 85: 179-181.
- Hulscher, J., J. Nienhuis en B. Voslamber 2018. Het tijdelijk verbreken van de paarband bij de Grote Canadese Gans. *De Grauwe Gors* 45: 58-61.
- Hulscher, J.B. & J. Nienhuis 2020. Adoptie bij de Grote Canadese Gans: toeval, vrijwillig of kinderroof? *Limosa* 93: 74-78.
- Hulscher, J.B. & J. Nienhuis 2022. Effecten van dominantie bij broedende en territoriumzoekende Canadese Ganzen. *De Grauwe Gors* 49: 54-61.
- Nienhuis, J. & J.B. Hulscher 2024. Canadese Ganzen in het Boeremapark: hier ruïen of toch elders? *De Grauwe Gors* 51 [\[andere artikel in dezelfde Gors\]](#)
- Ogilvie, M.A. 1978. *Wild Geese*. T & AD Poyser, Berkhamsted.
- Voslamber, B. 2023. *Mijn grauwe ganzen*. Noordboek Natuur, Gorredijk.

Jan Hulscher, jan.hulscher@hetnet.nl

Jeroen Nienhuis, Jeroen.nienhuis@ziggo.nl